

Ruth Erat

A FORDULAT IDEJE

Gáll Ádám számára az 1992-es év végérvényes fordulatot hozott. Az 1953-ban született és a Magyar Képzőművészeti Főiskolán 1978-ban diplomázott alkotóművész tanári tevékenysége mellett éveken át magának írt, festett, távol a művészeti közélettől és a művészeti piactól. Nem állított ki, nem próbált a képeiből megélni, hanem folyamatosan dolgozott, s újra meg újra kezdve kereste saját formavilágát, míg végül elért arra a szintre, amely megfelel saját belső követelményeinek, s odahagyva a tanítást, most kiállít, kilép képeivel a nyilvánosság elé.

Ezek a képek a fordulat idejének a képei, amelyek megmutatják, hogy egy alkotói periódus végérvényesen lezárult, és valami új kezdődött el. Valami új, ami immár csak az alkotó sajátja, és amely csírájában magában rejt mindazt, ami ezután fog kibontakozni. Ez a fordulat már a képcímekben, azok egymásra következésében is megragadható. Egy olyan irány rajzolódik ki, amely a kezdeti egység felbomlásán át vezet az újrászerveződéshez, a hagyományos képiség elemeinek kiiktatásával új alapokhoz: Emlékkert, Kaleidoszkóp, Elmozdulások, Háttal, Képtisztogatás, majd a Meghatározások, Túlparról és a Visszaszületés.

A kiállításon tehát egy lezárult alkotói korszak látható, amely kaleidoszkópszerűen még egyszer összefoglalja az eddigieket, s új meghatározásokhoz, újakezdéshez vezet, túllendülve azokon a stációkon, amelyeken át a művész az emberek, alakok, típusok és tájak – a lélek tájai – ábrázolásának saját útjait kereste.

És mégis, ha alaposabban megnézzük ezeket a munkákat, mindegyikben megfigyelhető egy olyan forma keresése, amely révén kifejezhetővé válik az, ami létünk legbelső tartományában él. Ennek megfelelően először azt vázolom fel, mi alkotja e formakeresés legbelső magvát, másodszer az Elmozdulások című krétarajz alapján megmutatom, milyen következményekig jutott el a művész az első alkotói periódusban, s hogyan jelentik a Meghatározások (I., II., III.) ezek következetes megfogalmazását, ami aztán az olyan képekben, mint a Visszaszületés, megnyitja a meditatív fal-képek sorát.

Megkísérlem mindezt saját és a Gáll Ádám lírájából kölcsönzött szavakkal megragadni, s remélem, a láthatóról beszélve nem veszítem el azt, ami a belsőben összetartó erő, ami láthatatlanul, de mégis jelenvalóan meghatározza a jelenségek világát. Mert a lényegi Gáll Ádám számára abban rejlik, ami leginkább sajátunk: az, amit úgy élhetünk meg, ha félelmeinket és szorongásainkat követjük, s már esélyünk sincs arra, hogy mindent a tudat mércéjével méricskéljünk. Ekkor talán megtapasztalhatjuk, hogy valahol bensőnkben van egy hely, ahol minden egybeesik, annak a helye, ami egyszerre közeli és távoli, ami egyszerre a semmi és a mindenség. Vagy másként szólva, ahogy Gáll Ádám írja egyik versében:

„lehet... hogy a félelemsarkok nem merőlegesek
lehet, hogy a végtelen sikolysínei nem párhuzamosak

lehet, hogy az értelem rideg geometriája egyszer még testünkhöz idomul és a kör mi leszünk. Lehet.”

A kör mi leszünk, mondja a Pszichopoliszban. És a „lehet” többet jelent, mint nemtudásunk kifejezését: a talán lehetőség, vágy, remény, a talán a nemtudás a maga reményteljes távlataiban, végtelenségében, kiterített szabadságában úgy, ahogyan egyedül az létezik, ami egy és végtelen, úgy, ahogyan egyedül az él bennünk, amiről nemtudásunkban rendelkezünk a legnagyobb bizonyossággal. Az a tér, ahol egyedül csak a hallgatás marad számunkra, a csend, és ugyanakkor a megszólalás újra meg újra olyan mondatokban, amelyek arról szólnak, hogy „így nem, és így sem, és így sem” és „többet, mint, végtelenül többet, mint” vagy „talán”.

Talán a kör – ez a középkori misztikus jel –, ami egy és minden, az egy pont és a pontok végtelenje: innen lehet megérteni Gáll Ádám festői törekvéseit, ide próbál festészete eljutni. Amely törekvések eredménye az, hogy mindent mindig újra kell kezdeni, hogy újra meg újra felnyíljon az üresség, a végpont, a sötétség, a semmi. Az, ami a maga parttalan éjszakájában ránk szakad, miközben egyedül ebből születhet meg az, ami a több – talán a minden. Gáll Ádám olyan festő, aki ezt a legbelső kört keresi, állhatatosan, újra meg újra, előlről kezdve.

Ezen a kiállításon két utat látunk: a tökéletességkeresés útját és egy másikat, amely ettől a külső tökéletességkereséstől következetesen és radikálisan elfordul, s ezáltal következetesebb és pontosabb meghatározásokhoz jut el, éppen azért, mert túl van a szokványos mesterségbeli tudáson. Tehát az első út a mesterségé, amely eljut addig a határig, ahol a készségek, a mesterségbeli tudás csődöt mondanak, szükségszerűen, mert minél pontosabb a megformálás, a rajz, a vonal, a szín, annál inkább korlátok közé szorított a szabadság, annál kirekesztettebb a többé-nem-megfogható és a mégis-egyedül-teljes. Ha komolyan odafigyelünk, megsejthetjük mindezt, és hozzá is köthetjük olyan stíuselemekhez, mint a felbomlás, a töredékesség és a középkori fényvezetés: a mélyből felszivárgó fény és a jelenségek mélyén meghúzódó sötétség kettőssége.

Az Elmozdulások című képen ez nagyon is megfoghatóvá válik: jobbra egy fénykör fragmense, az előtérben a mélységből elősugárzó világosság. Két sötét folt közvetlenül a fehér-vörös és a fehér-kék határán – kettős emberi léthelyzetet idézve: fönt egy arc, amely a sötétségből egy reneszánsz portré vázlatos rajzába tűnik át, mielőtt még a szemlélő felé fordulva alámerülne a kép kioltott színeiben. Lent a másik arc, amely fogad minket, csukott szemmel rég magába zuhanva és megérezkítve az örök kettősséget: a jelenlétet és távollétet, a jelent és múltat...

Ahol élünk és eszmélünk, a „polisz” vertikális és horizontális beszorítottságában – utalva a versre is – mi is keressük ezt a kört, egy élhetőbb világot remélve. Ám teljesen és örök érvényűen ez nem sikerülhet, mint ahogy saját életünk sem sikerülhet a maga tökéletesség-és örökkévalóság-vágyában, itt és most a maga korlátai között, ugyanakkor – művész kifejezésével élve – „az ember elkezd reményt kovácsolni a reménytelenségben”. S a festő ezt a reménytelenséget nem csak saját életére vonatkoztatja, útban a legbelső kör felé, hanem arra az általános krízisre, amiben vagyunk, és ami nem hagy számunkra reményt, ám ennek ellenére mégis újra meg újra felébreszti bennünk a reményt.

Az út, amelyen a festő elindult az ember bemutatására, ez a jellegzetesen középkorimisztikus út, ma lezárult. Elérte a végpontot, a mesterség és az ábrázolhatóság határát. Az új képek mások: híján vannak az emberi képmás eddigi keresésének, ahogy ezt saját munkámból fakadóan is nevezni szeretném. Az *Eloldva*, a *Túlpartról*, a *Várakozás*, az *Akárki* című munkákkal valami új kezdődik: a tárgynélküliség.

A törésvonalat a *Meghatározások* jelenti: még egyszer a megformálás és visszavonás egyben – csak radikálisabban, a látszólagos gazdagság puha köpönyege nélkül. Már nincs semmi a látszat kedvéért. Itt az van, ami van, rabiátusan és véglegesen: az egzakt megformálás és minden pontosan meghatározott radikális visszavonása. Reménytelenség és egyidejűleg valódi reménység. Az ember kísértést érez arra, hogy Schillert idézze a valódi nagyságról, amely a bukásban mutatkozik meg.

Nullpont. És aztán a vonal átfut a nullponton, és körré válik, mindent átfog és kiemel a geometriai vertikális és horizontális behatároltságából, ablakot nyitva a legbelső kör világára. Paul Celan meridiánjára is gondolok: a vonalra, amely a legnagyobb hidegségen és a legnagyobb forróságon halad át – itt: a fekete és fehér, a vörös és kék, és ahol találkoznak, ott sűrűsödés és jelek jönnek létre.

A képekben, amelyeket Gáll Ádám ma fest, csak ez marad: az absztrakció, hogy beleérzésünkkel minden újra lehessen: egy pont és a végtelen kör, ami már a mindennapi tudásunkon túl van. Őt idézve:

„Estéink, meséink összetörtek
ablakainkon bezuhant a fekete éj
– tudásunk egy szék egy szobaszöglet
Üresen tátongó távolban őrködnek
a remény homályba szúrt egérszemei”

És aztán, mindezek ellenére és mindezekkel dacolva, új reményt fogalmaz meg: az átmenetet jelentő, fehérben, szürkében tartott képek után megszületik a meditációk fala. Új jelentést kap az anyag, a szín és forma ott, ahol becsukott szemű értelmünkkel alámerülünk, ott, ahol újra felbukkanunk, átlépve és magunk mögött hagyva bezártságunk falát, ahol „a kör mi leszünk. Lehet”.

(1992. december 11., Egg-Galerie, Rheineck)